

प्रभुतरुण

वर्ष ५२

अंक ४

मुंबई

ऑक्टोबर, २०१८

पाने ६

किंमत रु. १

(स्थापना : तारीख २५ ऑगस्ट १९२३)

तत्वाचा बंदा जीव । मूर्तीला कोण विचारी?

www.prabhutarun.org

संपादिका: सुहासिनी कीर्तिकर

कार्यकारी संपादक मंडळ : मिनाक्षी जयकर, मयुरा नायक, संजना कोठारे, वैजयंती कीर्तिकर

सहाय्यक संपादक: त्वरिता दळवी, राजेश नवलकर, भक्ती शेट्टे

रूढार्थाने ते माझे प्रत्यक्षात कधी 'सर' नव्हते. म्हणजे थेट नव्हतेच नव्हते. प्राचार्य के. ज. पुरोहित. मी एलफिन्स्टन, इस्माइल युसुफ वगैरे कॉलेजमध्ये शिकवायला असताना ते होते अमरावतीला. सरकारी महाविद्यालयात बदल्या होत असतात. तशा इतर अनेकांच्या झाल्या म्हणून त्यांचा ऋणानुबंध घडला. पण पुरोहितसर अगदी निवृत्त होता होता प्राचार्य म्हणून इस्माइलला आले. त्यांच्या या निवृत्तीच्या काळात म्हणून ते मुंबईकर झाले. 'साहित्य सहवास'मध्ये राहिले. साहित्य सहवासात आमचे जवळचे म. वा. धोंड होते. विजया राजाध्यक्ष होत्या. (म्हणजे अजूनही आहेत.) शांता शेळके, सुभाष भण्डे, रमेश तेंडुलकर होते. गंगाधर गाडगीळ होते. त्यांच्याकडून येताजाता सरांच्या बातम्या सहज म्हणून कानावर येत. बस, इतकेच. पण एकदा अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनात त्यांची प्रत्यक्ष भेट झाली. आरामसे बसले होते खुर्चित. निवांतपणा हा तर व्हाडचा गुणच. त्याप्रमाणे पुरोहितसर रात्री चांदण-प्रकाशात कुठूनतरी आरामखुर्ची मिळवून खुल्या आभाळाखाली मैफल सजवीत बसले होते. मग जवळच्या दहाबाराजणांत त्यांना नवीन असलेल्यांची ओळखपाळख झाली. माझं नाव सांगताच त्यांनी हसत हसत माझी कुंडलीच मांडली. त्यात ममत्व होतं, आस्था होती. झालं! त्यांना एवढी ओळख पुरेशी होती. मग निमित्तानिमित्ताने सुरू झाले त्यांचे फोन. साधारणतः मोठा माणूस त्यांच्या कोशात असतो. कुणी फोन केला तर तेवढ्यास तेवढे बोलतो. पण सर तसे नव्हते. 'शांताराम' या नावाने कथा लिहिणारा, मराठी कथेला वळण देणारा हा माणूस माणूसवेडाच होता. त्यांच्या सुरुवातीच्या 'खार'सारख्या कथा अजून स्मरणात आहेत. इंग्रजीचा हा प्राध्यापक शिकविण्यात माहिर होता. पण माणूस समजून घेण्यात, गप्पा रंगविण्यात, विनोद मोकळेपणाने सांगण्यात इतका खुला

संपादकीय

स्मरणदिवा

—सुहासिनी कीर्तिकर

होता की तो कथेलाच नव्हे; तर आम्हालाही वळण देणारा होता. सरांचा कधीकधी मला सहज म्हणून फोन यायचा. मी फोनवर समजा नाही सापडले; तर चक्क पोस्टकार्ड यायचं. सहज. प्रेमानं खुशाली विचारणारं. मी 'साहित्य' त्रैमासिकाची संपादक झाले; त्याचा त्यांना कोण आनंद! त्या मासिकासाठी न विचारता, न सांगता आपणहून मला मोलाचे मार्गदर्शन केले दोन दिग्गजांनी. एक म. सु. पाटील अन् दुसरे के. ज. पुरोहित. तशी 'साहित्य'ची न चुकता दखल घ्यायचे विंदा करंदीकर. पण के. ज. पुरोहितसर मासिकाची मांडणी, लिखाणाची निवड, माझं संपादकीय, मुखपृष्ठ... अशा अनेक गोष्टींची लेखी दखल घ्यायचे. जशी काही मी त्यांचीच शिष्या! मग एकदा मला त्यांनी घरी बोलावलं. मी अन् उषा तांबे गेलो. उषा त्यांची विद्यार्थिनी. खूप गप्पा रंगल्या घरगुती वातावरणात. साहजिकच सहज म्हणून माझ्या घरचं विचारलं त्यांनी. एका महिन्यांतर प्रभाताईचा फोन. (त्यांच्या पत्नींचा) 'अमूक दिवशी मी बेत केलाय. जेवायला या.' उषा तांबे, उषा मेहता अन् मी. कारण? काहीही नाही! जरा गप्पा मारायच्यात. प्रभाताईनी एवढा मांड मांडला होता! मग मी आणि उषा मेहताने त्यांच्या आग्रहाखातर विंदा, वसंत बापट, बा. भ. बोरकर यांच्या कविता अनावर होऊन म्हटल्या. सर अधूनमधून दाद देत होते. मला म्हणाले, "तू इतक्या उशीरा का भेटलीस?" 'तुम्ही' वरून ते 'तू' वर सहजपणे उतरले होते. मी म्हटलं, "कथाकार शांतारामांना तर मी कधीचीच भेटलेय!" राजेशाही पद्धतीने हसण्याचे मजले चढवीत हसले ते. निघताना इटलीहून आणलेले लाकडी करंडे दिले प्रभाताईनी. तेव्हा त्यांची मुलगी

'मन्ना' इटलीला होती. (नाव तिचं बहुतेक मनिषा असावं!) ही दोघं जाऊन आली होती. म्हणून तिथली भेट. जोडीला प्रभाताईच्या प्रसन्न हसण्यासकट मिळालेले मोगऱ्याचे गजरे.

अन् मग सिलसिला सुरूच झाला की. 'साहित्य संघ'ही आमच्यामुळे त्यांचाच झाला. अध्यक्षस्थान भूषव, परिसंवादात भाग घे... असे काही होत राहिले. पण या घरगुती व्हाडी माणसाने माझ्यासाठी वडीलकी पत्करली आपणहून. मग ते वैजयंतीच्या लग्नाबद्दल अनेकदा मला विचारित. मला कधीच ते अवखर वाटले नाही, कारण त्यामागची त्यांची भावना. फोनवर पहिला प्रश्न असे त्यांचा, 'काय लेकीचं जुळलं की नाही?' नुसत्या प्रश्नावर ते थांबले नाहीत. त्यांनी न सांगता स्वतःहून दोन स्थळे सुचवली. मग तिचं लग्न ठरलं तर फोनवर म्हणाले, "मी धडधाकट असतो तर कन्यादान मीच केलं असतं!" काहीही संदर्भ, आगापिछा नसताना त्यांनी असं म्हणावं? मी प्रथम बुचकळ्यातच पडले. पण मग नीट समजलंच मला की हेच रूप आहे सरांचं! मग त्यांनीच ती बातमी उषा मेहताला सांगितली, नीरजाला सांगितली, उषा तांबेला सांगितली अन् त्यांच्या खालीच रहाणाऱ्या विजया राजाध्यक्षांनाही! जसं काही 'फुलराणी'च्या लग्नासाठी 'गात गात चंडोल चालला'... अशीच निर्मळ आनंदाची पोचपावती. मुलाविषयी चौकशी केली. नागपूरचे तिचे सासर म्हटल्यावर मनोहर म्हैसाळकरांना माहिती काढायला सांगितली स्वतःहून. मला पत्ताच नव्हता! मग फोनवर मला म्हणाले, "तुला माहित आहे का, सक्सेना म्हणजे यू.पी.चे ब्राह्मण. अमिताभ बच्चन त्याच जातीचा. हिंदीचे महावीरही तेच." काय गरज होती या भल्या माणसाला

इतकी धडपड करायची? पण पडला भला माणूसच. मग उषा तांबेला सांगून, ठरवून तिच्याबरोबर दोघेही (शांताराम अन् प्रभाताईचे वय तेव्हा ८६!) स्वागत समारंभाला आले. साहित्य संघात एक आशीर्वादपर पाकीट पाठवले. (कारण माझ्या घरच्या पत्त्यावर कदाचित् मी ते घेतलेच नसते!)

सर्वार्थानं 'बाप' माणूस. पुढे त्यांच्या साहित्यावर सुरेखा सबनीसने 'पीएचडी' केली. तर तिच्यासाठी मलाच साडी आणायला सांगितलं. (कारण वैजयंतीच्या लग्नाची मी प्रभाताईना दिलेली साडी त्यांना खूप आवडली होती.) मग त्या संशोधनाचं पुस्तक झालं. ती पुस्तकं एकदा माझ्याबरोबर त्यांनी हैदराबादला पाठविली. मी हक्काचं माणूस! तब्बल पंचवीस प्रती मी सोबत घेऊन गेले. 'तेलंगणा साहित्य परिषदे'च्या डॉ. विद्या देवधर मग वैजयंतीच्या घरी येऊन घेऊन गेल्या. विद्या माझी मैत्रीणच. विद्याच्या अन् माझ्या सरांवरही गप्पा झाल्या भरपूर. वैजयंतीला पुढे बाळ झालं तेव्हा म्हणाले, 'एकदा घेऊन ये घरी' - पण ते काही जमले नाही. राहूनच गेले!

राहून गेलेल्या अशा अनेक गोष्टी असतात. नंतर रुखरुख लागते. त्यांची पोस्टकार्ड थरथरत्या अक्षरात मला येत राहिली. मी त्यांना उत्तरं लिहायची राहून गेली. गेले तेव्हा ९१ वर्षांचे होते. त्याआधी 'मन्ना'ला एक दुखणं आलं. मला म्हणाले, "मन्नाच्या आधी मी जायला हवं." मला त्यांना मुलीच्या नात्यानं धीर द्यायचा होता. राहूनच गेलं ते. ते गेले नवरात्रात नवमीला. मला फोन आला की 'उद्या सकाळी फ्युनरल आहे.' हा दिवस दसऱ्याचा. (मला कसं जाता येईल?) पण कळलं की त्याच दिवशी रात्री १० वाजता त्यांच्या मुलाने, डॉ. आशुतोषने उरकलं सगळं. त्यांचं अंत्यदर्शनही राहून गेलं.

एक मात्र खरं. त्यांचं माझं सहज जुळलेलं नातं माझ्या मनात मात्र कायमच राहील! आता दिवाळी नुकतीच झालीय. दिवाळीनंतर हा माझा एक स्मरणदिवा!

उद्यम

Gifting व्यवसाय

एक भरपूर नफा देणारा व्यवसाय

-सुदेश प्रबोध देसाई

दिवाळी आली की सगळेजण वाट बघत असतात. माणूस कितीही गरीब असला किंवा श्रीमंत असला तरी त्याला खूप आवडणारी गोष्ट म्हणजे गिफ्ट (Gift) मिळणे. गिफ्ट मिळाले की आपल्याला खूप आवडते. मन प्रसन्न होते. ह्या मन प्रसन्न करणाऱ्या गोष्टीकडे आपण व्यवसाय या दृष्टीतून बघितले तर आपल्याला एक मोठी संधी दिसेल. गिफ्टिंग हा करोडोचा व्यवसाय होऊ शकतो. गिफ्ट देण्यासारखी असंख्य उत्पादने आहेत. उदा. मिठाई, चॉकलेटस्, स्टेशनरी, गारमेंटस्, वाईन, गाडी, टूर पॅकेजिस्, दागिने अशा अनेक वस्तू किंवा सेवा भेट म्हणून दिल्या जातात. यामधील आपण एखादा प्रॉडक्ट निवडून गिफ्टिंगचा व्यवसाय सुरू करू शकतो. आपण एक उदाहरण बघूया.

सुनीता नावाच्या मुलीने चॉकलेटस् बनवण्याचा व्यवसाय सुरू केला. तिने ठरविले चॉकलेटस् आकर्षक गिफ्ट पॅक करून वेगवेगळ्या कंपन्यांना त्यांच्या गिफ्टिंगसाठी सप्लाय करायची. तिने गेल्या वर्षी जुलैला व्यवसाय सुरू केला. जुलैनंतर दिवाळीच्या मोसमात तिने तीन कंपन्यांशी टायअप केले व त्या मोसमात तिने २१ लाख रुपयांचा व्यवसाय केला आणि त्यात तिने ८ लाख रुपयांचा नफा मिळविला. आता तिचा आत्मविश्वास खूप वाढलाय. यावर्षी तिला ५० लाख रुपयांहून अधिक रक्कमेचा व्यवसाय करायचा आहे. त्याप्रमाणे तिच्याकडे कामेही आहेत. सुनीता तिचे लक्ष्य नक्कीच पूर्ण करेल.

तुम्हालाही अशा प्रकारे व्यवसाय करायला आवडेल का? मग वाट कसली पाहता? तुम्हीही सुनीतासारखा स्वतःचा व्यवसाय सुरू करा व भरपूर नफा कमवा.

गिफ्टिंगमधील एका प्रॉडक्टचा अभ्यास करूया. उदा. कीचेन बनविणे. कीचेन व्यवसाय खूप साधा व सोपा वाटणारा व्यवसाय आहे. कीचेन वेगवेगळ्या रॉ मटेरियलपासून बनविल्या जातात. उदा. प्लास्टिक, पेपर, रबर, लाकूड, कापड. आपण प्लास्टिकच्या कीचेनबद्दल बोलूया. एक प्लास्टिकची कीचेन आपल्याला दोन

रुपयाला पडते. (जर मोठ्या प्रमाणावर बनविली तर.) रिटेलमध्ये दहा ते वीस रुपयाला विकली जाते. आपण कंपन्यांना त्या पाच रुपयाला विकल्या तर खूप प्रमाणावर घेतील. आपण दिवसाला पाच ते दहा हजार नग सहज बनवू शकतो. जर आपण फक्त दहा हजार नग दिवसाला बनवू शकलो आणि आपण फक्त पाच रुपयाला नग विकला तर आपल्याला प्रत्येक कीचेनमागे तीन रुपये नफा मिळेल. १०,००० नग दिवसाला विकल्यास ३०,००० रुपये नफा दिवसाचा होईल.

३०,००० रुपये दिवसाला X २५ दिवस = ७,५०,००० रुपये नफा महिन्याला.

७,५०,००० नफा महिन्याला X १२ महिने = ९०,००,००० नफा वर्षाला.

तुम्हाला हा नफा कमी वाटत असेल तर २० हजार नग बनवा. दिवसाला नफा दुप्पट होईल.

गिफ्टिंग हा व्यवसाय खूप नफा देणारा आहे, तसेच दुसऱ्यांना आनंद देणारा आहे. तुम्ही कोणता व्यवसाय कसा करता यावर अवलंबून आहे. थोडी मेहनत व मन लावून काम केलं तर वरील नफा आपल्याला मिळू शकतो.

(लेखकाचा मोबाईल: ९२२३३५७२०७)

*

ज्ञातिसंस्था वृत्त

सोशल समाजाचा

कनकाईदेवी उत्सव

पाठारे प्रभु सोशल समाजातर्फे पार्ल्याच्या राजपुरिया हॉलमध्ये कनकाई मातेच्या नवरात्रोत्सवात कार्यक्रम सादर करण्याचे हे ६ वे वर्ष! शुक्रवार दि. १२ ऑक्टोबर २०१८ रोजी हा कार्यक्रम रसिक व भाविकांच्या गर्दीत अगदी उत्साहात साजरा झाला. दरवर्षी या कार्यक्रमात काहीतरी नाविन्य आणण्याची आपली परंपरा. समाजाच्या समितीवरील सौ. नूतन कीर्तिकर, सौ. नीता सेंजित, सौ. पल्लवी कोठारे, सौ. माधुरी कीर्तिकर व सौ. उन्नती राणे या पाच सुवासिनींनी कनकाईदेवीची खण, नारळ आणि साडीचोळीने ओटी भरली. सर्व उपस्थितांना पेढ्यांचा प्रसाद समाजातर्फे देण्यात आला. त्यानंतर सं. चिटणीस सौ. नीता सेंजित यांनी उपस्थितांचे स्वागत करून समाजाच्या नवीन समितीचा उपस्थितांना थोडक्यात परिचय करून दिला व समारंभाची सूत्रे समाजाध्यक्षा श्रीमती स्वाती राणे यांच्याकडे सुपूर्द केली.

कार्यक्रमाचा शुभारंभ कु. निहारिका कोठारे हिच्या भरतनाट्यम् नृत्य प्रकारातील 'अल्लारिपु' या नटेश्वराच्या पूजननृत्याने झाला. कु. निहारिका हिने भरतनाट्यमचे शिक्षण अर्जुनजी देसाई या गुरूंकडे घेतले असून तिच्या पदलालित्याला प्रेक्षकांनी टाळ्यांच्या गजराने पसंती दर्शविली. नंतर आपली स्वरांजली अर्पण केली मधु धुरंधर, स्नेहा राणे व योगिता नवलकर यांनी! त्यानंतर 'हम भी कुछ कम नहीं' असे म्हणत चिमुर्डे बालकलाकार रिंगणात आले आणि त्यांनी 'दुर्गा झाली गौरी' या नृत्यनाटकेतील एकवीरा देवीच्या

गीतावर 'कोळी नृत्य' इतके बहारदार सादर केले की, प्रेक्षकांची वाहवा त्यांना नसती मिळाली तरच नवल! कोळी कोळीणींच्या वेषातील हे नृत्य नयनरम्य व लोभस होते. सुहास विजयकरांनी 'कराओके'च्या साथीने सादर केलेले जगजीतसिंग यांच्या स्वरसाजातील 'अंबे चरणकमल है तेरे' हे गीत छान रंगले. दीपा विजयकर/आगासकर यांचे 'माय भवानी तुझे लेकरू', वीणा अजिंक्य यांचे 'आम्ही गोंधळी ही गीते त्यानंतर सादर झाली. निहारिका कोठारेचे 'देवा श्रीगणेशा' या 'अग्निपथ' चित्रपटातील गीतावर आधारित नृत्य धमाल झाले. रॉनिका विजयकरांचे 'नमन माझे तू स्वीकारी, हे कृपाळू शारदे' हे सरस्वतीस्तवन उत्कृष्ट झाले. क्षमा कोठारेचा 'सुदिन सुवेळ, तुझा मांडिला गोंधळ' हा गोंधळ जणू देवीला खरोखरीच आवाहन करण्याइतका आर्त झाला. रजनी कोठारे यांनी 'घागर घुमू दे, घुमू दे' म्हणत घागरी (पान ६ कॉलम १ वर)

चांदण्यांच्या दवात

भिजली

-सौ. उज्ज्वल र. ब्रह्मांडकर

(दिवाळीच्या आनंदात भर घालण्यासाठी बदल म्हणून ही कविता. -संपादक)

चांदण्यांच्या दवात भिजली
पहाटवेडी स्वप्ने
गंधात भिजली केशराच्या
अवघी हळवी मने ॥१॥

सोनदिवस हा उगवे घेऊन
प्राजक्ताची फुले
भावनांच्या तारा जुळुनी
सूर मनीचा फुले
त्या सुरांनी हळुच लाजली
फुलणारी सुमने ॥२॥

गुलबक्षीचा रंग घेऊनी
प्राची मधुर हसली
भ्रमरांच्या प्रतिक्षेत मग
सर्वच बाग रमली
त्या आशेचा रंग हिरवा
घेऊनी सजली पाने ॥३॥

उमटले मम मनदर्पणी
चित्र निसर्गाचे
भान हरपले पाहुनी सुंदर
रंग चराचराचे
त्या नशेतच थरथरती लव
कुसुमांची ती तने ॥४॥

कळे न कधी मी कटाक्षांचा
लक्ष वाहिला कुणा
भेट मिळाला जेव्हा मजला
नजरेचा नजराणा
अवतीभवती लाख फुलली
केवड्याची बने ॥५॥

प्रभुतरुणाच्या दिवाळी अंकाच्या मुखपृष्ठाविषयी

या वर्षीच्या 'प्रभुतरुणा'च्या दिवाळी अंकाचे मुखपृष्ठ कै. श्री. श्रीपाद जयकर यांच्या कुंचल्यातून उतरलेल्या त्रिमूर्तीने सजले. हे चित्र पार्ल्याच्या लोकमान्य सेवा संघात आजही विराजमान आहे. ते तेथे स्थापन करणाऱ्या फणसळकर मास्तरांवर श्री. पु. ल. देशपांडे यांनी 'गणगोत' मध्ये लिहिले आहे. त्यात या त्रिमूर्ती चित्राचा गौरवशाली उल्लेख आहे. दिवाळी अंकात हा मजकूर फार छोट्या टाईपमध्ये आल्याने वाचकांची गैरसोय झाली. यास्तव या अंकात तो मजकूर पुन्हा देत आहे. तो मजकूर असा -

मास्तर नसलेले फणसळकर मास्तर

माझ्या लहानपणीचे पार्ले हे लोकमान्यांचे पार्ले होते. शाळा टिळकांच्या नावाची आणि गावातली ग्रामदेवतादेखील लोकमान्य टिळक. गावातले आबालवृद्धांनी जाण्याचे मंदिर म्हणजे टिळक मंदिर! लहानशी इमारत होती. वर चारी बाजूला गॅलरी होती. तिथे पाचपंचवीस कपाटे भरून पुस्तके असत. ते ग्रंथालय. मंदिरात एक भले मोठे तैलचित्र होते. ती एक लोकविलक्षण त्रिमूर्ती होती. ती आमची स्फूर्तिदेवता. त्या त्रिमूर्तीला समर्थ रामदासस्वामी, लोकमान्य आणि शिवाजीमहाराज अशी तीन तोंडे होती. पार्ल्याचे हेच ब्रह्मा-विष्णू-महेश होते. आणि फणसळकरमास्तर हे त्या मूर्तीचे अनन्य साधारण उपासक! माझ्या लहानपणी मास्तरांच्या सहवासात जी काही ध्यानधारणा झाली ती ह्या त्रिमूर्तीची!

* या त्रिमूर्तीवर श्री. संदीप दहिसरकर यांनी 'जीवनज्योत' या यावर्षीच्या दिवाळी अंकात खास लेख लिहिला आहे. हा योगायोग शुभंकरच.

कथाकली

प्रेरणा

-डॉ. सुमन नवलकर

(दिवाळीचा आनंद लुटण्यासाठी बदल म्हणून या अंकात डॉ. सुमन नवलकर यांची कथा

-संपादक)

ब्रीज सुरू होता-होता बस थांबली. खरं तर इथे बसस्टॉपच आहे. पण माणसांचं उतरून-चढून झाल्यावरही बस थांबलेलीच. छे! छे! अपघात, मारामारी, पावसाचं तुंबलेलं पाणी यापैकी कुठल्याही कारणासाठी नव्हे. बस अशी रोजच इथे थांबते. कारण ब्रीजच्या दुसऱ्या टोकाला सिग्नल आहे आणि त्यानंतर मोठा डोंगर. डोंगराच्या पायथ्याशी रस्त्याला दोन फाटे फुटतात. एक डावीकडे आणि दुसरा उजवीकडे. दोन्ही फाट्यांवरून आलेल्या गाड्या, लॉऱ्या, टॅक्सी, स्कूटर्स, कॅटेनर्स असं सर्व-काही ब्रीजवर चढायला आतुर असतं. साहजिकच 'ट्रॅफिक जॅम' होतं आणि त्याची झळ ब्रीज चालू होतो तिथपासूनच लागते. ब्रीजच्या या टोकापासून ब्रीजच्या त्या टोकापर्यंत जायला चक्क अर्धा तास लागतो. बसमध्ये बसायला मिळालेलं असेल तर ठीक. कारण गर्दीत उभं असलेल्यांना तर हवाही लागत नाही. वारा तर दूरचीच गोष्ट. शिवाय हातात तर रोजच काहीना काहीतरी असतं. खांद्यावरच्या पर्सच्या जोडीला. या पायावर त्या पायावर असा आलटून पालटून भार ते उभं राहाणंही शक्य नसतं. दोन्ही पाय बसमध्ये पूर्णपणे टेकायला मिळाले तरी नशीब.

आज मात्र या सगळ्यांमध्ये मोठा विरंगुळा म्हणजे शुभदाला चक्क बसायला मिळालंय. तेही खिडकीपाशी. अर्थात बाहेर पाहणार काय, तर झोपडपट्टी. फूटपाथच्या कडेला, ब्रीजच्या भिंतीचा आधार घेऊन झोपड्यांची मोठी कॉलनीच उभी आहे. प्लास्टिक शीटचे मोठे तुकडे, सिमेंटच्या जुन्या गोणी, पत्रे, बांबू असं बरंच काही वापरून कशा-बशा उभ्या केलेल्या चार भिंती. पुढल्या बाजूला छोटा दरवाजा, छोटीशी खिडकी. फूटपाथच्या कडेला केलेली पन्हाळी आणि त्यातून सतत वाहणारं झोपड्यांचं सांडपाणी. प्रत्येक झोपडीतून रस्त्यावर उतरण्यासाठी त्या सांडपाण्याच्या पन्हाळीवर टाकलेली फळकुटं किंवा फूटपाथच्याच काढलेल्या फरश्या. फटकुरं ल्यालेली रडकी-शेमडी मुलं. स्त्रियांच्या अंगावर त्यातल्या त्यात अधिक वस्त्रं. पुरुष मुलांसारखेच उघडे-वाघडे. पाहण्यासारखं तसं काहीच नाही.

बस मुंगीच्या गतीने सरकतेय. अचानक शुभदाचं लक्ष एका झोपडीने वेधून घेतलं. खिडकाळ डोंगरात अचानक सुंदर कोरीव काम केलेली

गुंफा दिसावी अशी ही झोपडी. 'झोपडी' म्हणायलाही अवघड वाटावं अशी. खरं तर बांधायसाठी वापरलेला माल सगळा असा-तसाच. पण तरीही त्याच्या रचनेत आगळेपणा. भिंती पत्र्याच्याच असाव्यात. पण बाहेरून पत्रा दिसत नाही. तीन-चार फूट उंचीपर्यंत दाराच्या दोन्ही बाजूंना दगड लावून बांध घातलेत. बांधाच्या आत असलेली छोटी-छोटी झाडं, फुलझाडं, वेली. वेली तर पूर्ण झोपडीवर चढवल्यात. त्यामुळे झोपडीला एक छानसा बंगल्याचा लूक आलाय. झोपडीचं दार चक्क बंद आहे. आणि बंद दारावर लिहिलंय 'लव्ह' चक्क इंग्रजीमध्ये.

स्तिमित होऊन शुभदा हे सगळं पाहात राहिलीय. आता तिला रस्त्यावरची इतर अप्रिय दृश्यं दिसनाशी झालीत. जाणवतंय ते फक्त त्या झोपडीचं आगळेपण, सौंदर्य आणि त्या दरवाजावरची ती चार अक्षरं, ज्यात त्या झोपडीत राहाणाऱ्यांच्या आशा, आकांक्षा, मन, भावना सारं काही प्रतिबिंबित झालंय जणू.

“शुभदा आज मूडमध्ये दिसतेस. काही प्रमोशन वगैरे?”

“छे रे; आज रस्त्यावर एक शिल्प पाहून आले, तेच हलत नाहीये डोळ्यांसमोरून.” शुभदाने मग शेखरला त्या झोपडीचं वर्णन करून सांगितलं.

“तुम्ही आर्किटेक्ट लोक म्हणजे जरा अतीच. तुम्हाला कुठे कसलं सौंदर्य वगैरे सापडेल सांगता येणार नाही. चहा दे पाहू झटपट, तुझ्या त्या स्वप्नातून बाहेर येऊन.”

शेखरच्या बोलण्यावर आज शुभदा वैतागली नाही नेहमीसारखी. हा माझ्या आधी आलाय. मग याने का करून घेऊ नये चहा? माझ्यासाठीही करावा एक कप, पण पुरुष ना? मग ही बायकी कामं कोण करेल? ऑफिसमधून थकून आले तरी मीच करायचं हे सगळं. नेहमीसारखे हे कटू विचार तिच्या मनात आले नाहीत. झोपडीवरच्या त्या चार अक्षरांचा परिणाम. त्या झोपडीच्या उभ्या दारिद्र्यात ती चार अक्षरं वास करून आहेत. मग आपल्या चार खोल्यांच्या फ्लॅटमध्ये सारी ऐहिक सुखं हात जोडून उभी असताना कसली कटकट? कशाला भांडणं? कसले वाद?

त्या चार अक्षरांच्या सुखद शालीत स्वतःला लपेटून घेतच शुभदाने चहासाठी पाणी चढवलं. यश खेळून आल्यावर त्याचा अभ्यास घेतला.

तोही गोडी-गुलाबीने. मग तो झालाही पटकन. मग रात्रीचं जेवण आटपून दुसऱ्या दिवशीसाठी थोडी फार तयारी. आतल्या खोलीत शेखरचं रिमोट-कंट्रोल हातात धरून टी.व्ही. चॅनल्सचं चाललेलं सर्किंगही तिला जाचक वाटलं नाही, नव्हे, ते तिच्या कानांपर्यंत पोहोचलंही नाही.

असेलच ना त्या झोपडीत कोणीतरी राहात. कोण-कोण असतील? असेल जोडपंच. त्यांना मूलबाळ? प्रेमविवाहच असणार. नुकताच झालेला असेल. म्हणून तर ती चार अक्षरं आणि दाराबाहेर चढवलेल्या त्या हिरव्यागार वेली. कुटूनतरी चार कळश्या भरून पाणी आणून संसार करावा लागत असेल. पण तरीही हिरव्यागार वेलींनी घराच्या पूर्ण भिंती झाकल्यात. आणि आपण गॅलरीतलं तुळशीचं एक रोपही काढून टाकलं गेल्या वर्षी. का तर पाणी घालायची आठवण होत नाही म्हणून. आता पुन्हा लावायची आपण तुळस. शेखरला जरा फारच आहे तुळशीच. लावू. घालू पाणी आठवणीं.

नेहमीप्रमाणे शुभदाचं आटपेपर्यंत शेखरला गाढ झोप लागली होती. पण नेहमीप्रमाणे खेचून न घेता शुभदाने अलगाद त्याच्या हातातून रिमोट कंट्रोल काढून घेतला. टी.व्ही. बंद करून ती शांतपणे अंधरुणात शिरली.

दुसऱ्या दिवशी नाही, पण तिसऱ्या दिवशी मात्र शनिवार असल्याने शुभदाला पुन्हा बसमध्ये डाव्या बाजूची खिडकी मिळू शकली. मग मात्र तिने सेलफोनच्या कॅमेऱ्याने त्या झोपडीची चांगली दोन छायाचित्रं काढली. आता घरी जाऊन ती शेखरला दाखवायची.

आता शुभदाला छंदच लागला होता, मिळेल तेव्हा बसमध्ये डाव्या बाजूची सीट मिळवायची. बस इथे स्लो होतेच. मग ती झोपडी न्याहाळायची. क्वचित कधी दार उघडं असायचं. कधी झोपडीचा मालक किंवा मालकीण दारात उभी असायची. दोघं तरुणच. कधी ती डोक्यावरून पाण्याची कळशी आणताना दिसायची. कधी तो झाडांना पाणी घालत असायचा, कधी ती झोपडीच्या पुढ्यात भांडी घासत असायची, कधी धुणी धूत. कधी दोघं एकमेकांशी बोलत दरवाज्यात उभी असायची. पण भांडण, अद्वातद्वा बोलणं, शिव्या, मारामाऱ्या असे खास झोपडपट्टी छापचे गुण उधळताना दोघांपैकी कोणीही दिसत नसे. त्यांची राहणीही नीटनेटकी, स्वच्छ असायची. ऊन, वारा, पाऊस यापैकी त्या दारावरच्या 'लव्ह'ला नामोहरम करू शकलेले नव्हते. रोज जाता-येता तो ती अक्षरं पुन्हा पुन्हा गिरवीत असणार दारावरही आणि दाराआतही.

हल्ली ते घर निरखायला लागल्यापासून शुभदा मात्र फारच प्रभावित झालीय. तिची सहनशक्ती खूपच वाढलीय. तिची चिडचिड कमी

झाल्यामुळे शेखर आणि यशही खूपच सुखावलेत. खरंच, रस्त्याच्या कडेच्या झोपडीतला माणूस इतका सुखा-समाधानात राहू शकत असेल, तर आपल्यासारख्यांना असमाधानी राहाण्याचा अधिकारच काय? शुभदाच्या मनातली जुनी रसायनं जाऊन ही नवीन रसायनं तिच्या मनात वाहू लागली. त्यांनी शुभदाच्या मनाचाच नव्हे तर पूर्ण शरीराचाच कब्जा घेतला. मनाच्या पृष्ठभागावर आता एक तृप्तीची साय पसरलीय.

आज बस ब्रीजपाशी येऊन किती वेळ थांबलीय. शुभदाने खिडकीतून अंदाज घ्यायचा प्रयत्न केला. बहुधा म्युनिसिपॅलिटीची माणसं झोपड्या पाडण्यासाठी आलीत. त्यासाठी ज्यांची घरकुलं उद्ध्वस्त होणार आहेत त्यांचा हा त्राग. एकतर फूटपाथ काबीज करायचे. माणसांना चालायला म्हणून जागा ठेवली नाही आणि वर हक्कच दाखवतायत. फुकटचं ट्रॅफिक जॅम होतं. यांच्यामुळे बसमधले लोक वैतागले. तेवढ्यात शुभदाची आवडती झोपडी आली. शुभदाने पाहिलं, तो आणि ती सामान पोत्यात भरून पोत्यापाशी शांतपणे उभी आहेत.

तिच्या हातात भली मोठी पिशवीही आहे. ते दोघे त्या गर्दीचा एक भाग आहेतही आणि नाहीतही. अगदी अळवाच्या पानावरच्या पाण्याच्या थेंबासारखे. पण दारावरची ती चार अक्षरं कुठल्या पोत्यात घेणार भरून? भिंतीवर चढवलेल्या त्या वेली कशा न्यायच्या उतरवून? आणि पुन्हा कुठे लावायच्या? सजवायच्या? पण तो भक्कमपणे उभा आहे. जणू ती चार अक्षरं त्याने खिश्त्यात टाकलीत. कुठेही पुन्हा उभं करेल तो त्याचं विश्व. मग खिश्त्यातून अलगाद ती चार अक्षरं काढेल आणि देईल चिकटवून नव्या दारावर.

शुभदा घरी आली. उद्ध्वस्त झाल्यासारखी. जणू तिचं विश्व कोलमडलंय. पहिल्यांदा ती झोपडी पाहिल्यापासून त्या 'लव्ह' अक्षरांमधून प्रेरणा घेत आलीय ती. त्या चार अक्षरांनी तिच्या घरात नव प्रेम खेळवलंय. तिची सहनशक्ती वाढीला लावलीय. तिला जीवनाकडे पाहण्याचा नवा दृष्टिकोन दिलाय. ऐहिक सुखापलीकडे पाहण्याची नवी शक्ती दिलीय. आज म्युनिसिपॅलिटी-वाले ते प्रेमकुटीर उद्ध्वस्त करतील. पण सेलफोनच्या कॅमेऱ्यात शुभदाने त्याची प्रतिमा बंदिस्त केलीय. तो तिचा ताजमहाल जणू. पहिजे तेव्हा पाहा आणि प्रेरणा घ्या.

आज तिने त्या प्रेमकुटीरच्या मालकाचा आत्मविश्वास, आत्मसंयम पाहिलाय. त्या पोत्यातून तो पुन्हा त्याचं विश्व उभं करेल. कुठेतरी दुसरीकडे. लवकरच. 'त्याच्याकडे त्याचं कायम स्वरूपाचं शिल्प उभं करण्याची कुवत येवो, जे म्युनिसिपॅलिटीच्या (पान ५ कॉलम ४ वर)

संवाद

बाजार

-विश्वास अजिंक्य

कोणत्याही दिवशी आणि कोणत्याही वेळी हवी ती वस्तू जिथे मिळू शकते त्याला 'बाजार' असे म्हणतात. मुंबईमध्ये फार पूर्वीपासून विविध बाजार अस्तित्वात होते. ब्रिटिशांचा पहिला गव्हर्नर हॅफ्रे कूक याने मुंबईचा संपूर्ण ताबा घेतला आणि मुंबईमध्ये सर्वत्र कारागीर, व्यापारी आणि उद्योजकांना प्रोत्साहन मिळाले. मुंबईमध्ये नवनवीन बाजार स्थापन झाले. बाजारव्यवस्थेमध्येही बदल झाले. हिंदुस्थानात हजारो खेडेगावांमध्ये सर्व गरजा गावातल्या गावात भागवल्या जात असत. तेल, मीठ, मासे, गूळ, कापड अशा वस्तू गावातल्या जत्रेमध्ये विक्रीसाठी आणल्या जात असत. आठवड्याचा एक दिवस निश्चित केला जात असे आणि त्या दिवशी ठराविक ठिकाणी बाजारासाठी व्यापारी आणि ग्राहक येत असत. रस्त्यावर अथवा दुकानात वस्तूंची खरेदी-विक्री करण्याचे, स्थानिक लोकांच्या गच्च गर्दीने भरलेले ठिकाण म्हणजे बाजार होय. 'बाजार' म्हणजे रोज किंवा आठवड्याने किंवा नियमितपणे भरणारा. धान्य बाजार, गुरांचा बाजार, भाजी बाजार, मासळी बाजार असे दैनंदिन अथवा साप्ताहिक बाजार भरत असत.

१६व्या शतकामध्ये बाजाराचे साधन म्हणजे खटारा गाडी आणि बैलांच्या पाठीवरून ओझ्यांची वाहतूक असे स्वरूप होते. यामुळे जेथे गाड्यांचा, बैलांचा तळ पडत असे तेथे छोटासा बाजार सुरू होत असे. शेतकरी शेतात पिकविलेले अन्नधान्य, भाजीपाला विक्रीसाठी आणत. तर कसबी कारागीर त्यांनी तयार केलेली उत्पादने विक्रीसाठी आणत असत. काही वेळेस बैलगाड्यांमधून दुसऱ्या प्रांतापर्यंतही वस्तूंची देवाणघेवाण होत असे. काही वेळेस बाजारांना 'पेठ' असे म्हंटले जाई. बऱ्याचशा पेठा पारंपरिक होत्या. सरकारच्या परवानगीने बाजाराची गरज बघून नवनवीन पेठा उघडण्यात येत असत. 'कसबा' हे ग्रामीण भागातील व्यावसायिकांचे मुख्य केंद्र मानले जात असे. कसबी कारागीर आपल्या वस्तू विकण्यासाठी कसब्याच्या बाजारात आणत असत. पेठेच्या वसाहतीची व विकासाची जबाबदारी 'शेठे-महाजन' यासारख्या अधिकाऱ्यांकडे असे. शेठे-महाजन यांना त्या बदल्यात वतनी जमिनी मिळत असत. पेठेचा आकार मोठा

असला तर काही वेळेस शेठे या अधिकाऱ्याच्या मदतीला बिडवई नावाचा अधिकारी नेमला जात असे. व्यापाऱ्यांना पेठेकडे आकर्षित करणे हे त्यांचे कार्य होते. महाजन हा अधिकारी पेठेच्या व्यवहारांचे हिशोब ठेवण्याचे काम करीत असे. सरकार पेठेच्या संरक्षणाची जबाबदारी घेत असे. त्यासाठी हत्यारबंद सैनिकांची नेमणूक केली जात असे. विविध उद्योजक आणि बनिया कृषीउत्पादने आणि इतर वस्तू या पेठांमध्ये विकण्यासाठी आणत असत. तर ग्रामीण कारागीर जोडे, कांबळे, कापड बाजारपेठेत विक्रीस आणत. आठवड्याच्या बाजारात कापड, लोणी, सुपाऱ्या, खायची पाने, फळे, भाजीपाला, नारळ, मांसाहारी पदार्थ, सुकी मासळी अशा अनेक वस्तूंची उलाढाल होत असे. एखादी बाजारपेठ नव्याने उघडल्यानंतर ती स्वयंपूर्ण होईपर्यंत करांमध्ये सवलत दिली जात असे. व्यापाऱ्यांमधील तंटा सोडविण्याचे काम पंचायत करीत असे. यावेळी शेठे-महाजन यांनी घेतलेले निर्णय अंतिम मानले जात असत.

व्यापाऱ्यांचे अनेक तांडे बैलांच्या पाठीवर धान्याची पोती लादून लांब अंतराचा प्रवास करीत असत. बैल घोडा, गाढव, बैलगाड्या, होड्या ही वाहतुकीची मुख्य साधने होती. वंजारी लोक वाहतुकीसाठी जनावरे बाळगत असत. आपल्या मालाची देवाणघेवाण करण्यासाठी प्रवासाला निघताना ते आपले संपूर्ण कुटुंबच सोबत घेत असत. भायखळा येथील मार्केटमध्ये रोज पहाटे बाजार भरत असे, येथे मोठ्या प्रमाणात भाजीपाला व फळे यांची खरेदी-विक्री केली जात असे. माहीम, बांद्रा, वरळी, परळ, माटुंगा, कुर्ला, शीव इत्यादी ठिकाणांहून या बाजारांमध्ये टोपल्या भरून माल येत असे. त्यानंतर मुंबईच्या इतर भागांमध्ये हा ताजा भाजीपाला वितरीत केला जात असे. भुलेश्वर येथील बाजारही अतिशय प्रसिद्ध होता. कापडापासून विविध प्रकारच्या अलंकारांपर्यंत सर्व प्रकारच्या वस्तूंची खरेदी-विक्री येथे केली जात असे. मुंबई शहरातील व्यापारी उलाढालीमुळे नवनवीन बाजारांची निर्मिती होत गेली. इ. स. १८३८ मध्ये मुंबईमध्ये जवळपास २३ ठिकाणी असे निरनिराळे बाजार भरत होते. मुंबादेवीजवळ शाली विकणारे, लाखो रुपयांचा व्यवहार करणारे

हुंडीवाले, पेढीवाले, तांबटाची दुकाने, मिठाईची दुकाने, धान्यव्यापारी, मसाल्याची दुकाने, सुगंधी द्रव्ये विकणारी दुकाने, सुकामेवा, ताजी फळे, मातीची भांडी विकणारी दुकाने होती. तर नळबाजार तसेच मशीदबंदर येथे कंदिल, हंड्या, लाखेचे दागिने विकणाऱ्यांची दुकाने होती. मोची बाजार, जुने कपडे विकणारा बाजारही होता. चोरबाजारात चोरीचा तसेच दुर्मिळ माल विकला जात असे. भिकारबाजारही अस्तित्वात होता. सकाळपासून भीक मागून जमविलेल्या वस्तू या बाजारात विकल्या जात. बाजार गेटसमोर गवळी लोक म्हशी आणून दूध विकत असत. मुंबईच्या बाजारांमध्ये शोभेची दारू विकणारी दुकानेही होती. त्यामध्ये फुलबाजी, अनार, चक्रे विकली जात. भायखळा येथे गवत व पेंढा विकण्याचाही बाजार भरत असे.

मुंबईमधील बाजारांमध्ये, बहुरूपी, गारूडी, माकडांचे व अस्वलांचे नाच करून दाखविणारे, अनेक सोंगे घेऊन आपली कला लोकांसमोर प्रदर्शित करणारे लोकही दिसत असत. घोघरी जाऊन माल विकणारे व्यापारीही दिसत असत. मासळी बाजार मात्र उघड्यावर भरत नसे. कोलंबी, पापलेट, बॉबिल, मांदेली असे शोकडो जातीचे मासे मुंबईच्या समुद्रात मिळत असत. कोळी लोकांकडून त्याची विक्री केली जात असे. इंग्रजांच्या काळात मांसाहारी पदार्थ उघड्यावर विकण्यास बंदी होती. त्यामुळे असे मांसाहारी बाजार वेगळे भरत असत. याशिवाय विविध यात्रांच्या निमित्ताने मुंबईच्या रस्त्यांवर यात्रा बाजार भरत असे. मुंबई शहरामध्ये जागोजागी लहान-मोठे असे अठरा बाजार होते. शहराच्या मध्यभागी जुमा मशिदीजवळ मुख्य बाजार भरत असे. माल विकणारे लोक जागा मिळेल तेथे बसत असत. त्यांच्या जागा निश्चित केल्या नव्हत्या. त्यामुळे पहाटे उठून येऊन जो व्यापारी ज्या जागेवर ती जागा त्या दिवसापुरती त्याची होत असे. कोणत्याच जागेवर कोणाचाही कायमस्वरूपी हक्क नव्हता.

आजच्या काळात क्रॉफर्ड मार्केट हे महात्मा ज्योतिबा फुले मंडई या नावाने ओळखले जाते. मुंबई महानगरपालिकेची स्थापना इ. स. १८७२ मध्ये करण्यात आली. ऑर्थर क्रॉफर्ड यांची मुंबई महानगरपालिकेचे पहिले आयुक्त म्हणून नेमणूक झाली होती. इ. स. १८६७ ते १८७० या काळात क्रॉफर्ड मार्केटची इमारत बांधली गेली. बाराव्या शतकातील इंग्लंडमधील मार्केटच्या धर्तीवर त्याची आखणी केली गेली. तेथील स्थापत्य

कलेमध्ये गॉथीक शैलीचा वापर केलेला असला तरी अर्धगोलाकार रोमन कमानींचा देखील वापर केलेला आहे. ही मंडई ७२,००० चौरस वार क्षेत्रफळावर वसलेली आहे. या इमारतीच्या बांधकामासाठी कुर्ला तसेच गुजरातमधील पोरबंदर येथील खाणीतून दगड आणण्यात आले होते. क्रॉफर्ड मार्केट हे भाजी व फळविभाग यांच्यात विभागले गेले होते. मंडईच्या इमारतीमध्ये मटण, मांस, मासे इत्यादींची विक्री होत नसे. त्यासाठी खास बाहेरील बाजूस व्यवस्था केली होती. मंडईच्या मध्यभागी ११२० फूट उंचीचा मनोरा उभारण्यात आला व त्यावर घड्याळ बसविले गेले. त्या घड्याळाचे टोले परिसरात ऐकू येण्यासाठी त्यामध्ये ६०० किलो वजनाची प्रचंड घंटा बसविण्यात आली होती. प्रारंभीपासून ही मंडई पहाटे ४ ते रात्री १० सर्वांसाठी खुली असे. मार्केटच्या मध्यभागी एक सुशोभित कारंजा होता. त्याचा आराखडा जे. जे. स्कूल ऑफ आर्ट्सचे त्यावेळचे संचालक लॉकवूड किपलींग यांनी तयार केला होता. तर त्याच्या बांधकामासाठी कावसजी जहांगीर या दानशूर व्यक्तीने देणगी दिली होती. इमारतीच्या सौंदर्यामध्ये भर घालण्यासाठी मध्यभागी भारतीय समाज जीवनाशी आणि संस्कृतीशी सुसंगत कलात्मक शिल्पे उभारली गेली. त्यासाठी जे. जे. स्कूल ऑफ आर्ट्स चे संचालक लॉकवूड किपलींग यांच्या मार्गदर्शनाखाली जे. जे. स्कूल ऑफ आर्ट्सच्या विद्यार्थ्यांनी परिश्रम घेतले होते. क्रॉफर्ड मार्केटच्या इमारतीकडे पाहिल्यास ब्रिटिश वास्तूकला, तंत्रज्ञान, आणि स्थानिक हस्तकौशल्याचा मिलाफ जाणवतो. इमारत बांधताना मुंबईच्या भौगोलिक परिस्थितीसह पर्यावरण शास्त्राचा अभ्यास केला होता. पर्जन्य आणि उन्हाच्या तीव्रतेपासून रक्षण करण्यासाठी भरभक्कम भिती उभारल्या होत्या. तसेच पावसाच्या पाण्याचा निचरा व्हावा म्हणून उतरणीची छप्परव्यवस्था केली होती. इमारतीला दोन पदरी लोखंडी छत असून ते उंच लोखंडी स्तंभावर उभे आहे. तसेच ग्रॅनाईटचा वापर बांधकामामध्ये केलेला असल्याने इमारत थंड रहाते. इमारतीचा पुनर्विकास करण्यात आला असला तरी मूळ इमारतीच्या सौंदर्याला बाधा आलेली नाही. छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनस या रेल्वे स्थानकापासून अवघ्या पाच ते दहा मिनिटांवर असलेल्या या मार्केटचा आज हेरिटेज इमारती मध्ये समावेश होतो.

*

पाठारे प्रभु महिला समाज

पाठारे प्रभु महिला समाजाचा १०४ वा स्थापनादिन रविवार दि. ३० सप्टेंबर २०१८ रोजी दुपारी ४ वाजता पाठारे प्रभु को. ऑप. सोसायटीच्या सांस्कृतिक केंद्राच्या सभागृहात डॉ. मेधा मेहेंदळे (तन्वी हर्बलच्या प्रमुख) यांच्या अध्यक्षतेखाली साजरा झाला. त्या निमित्ताने 'कलाविष्कार' हा 'मैत्री' विषयक मनोरंजनात्मक कार्यक्रम सादर करण्यात आला. यात आपल्या ज्ञातीतील भगिनी व मुलींनी गायन, नृत्य, कविता, नाट्यछाटा इत्यादी कार्यक्रम सादर केले. विशेषतः यावर्षी ठाणे येथील आपल्या भगिनींनी नृत्यात प्रथमच भाग घेतला होता. यात पुढील भगिनींनी आपला कलाविष्कार सादर केला. कु. निहारिका निहाल कोठारे, कु. आदिती आशिष व्यवहारकर, सौ. जयमती जयपाल तळपदे, सौ. रजनी नितीन कोठारे. सौ. स्वप्ना विनीत जयकर, श्रीमती स्वाती प्रवीण राणे, श्रीमती वंदना प्रमोद नवलकर, सौ. छाया दिलीप विजयकर, सौ. पल्लवी परेश कोठारे, सौ. मीना सौमिनी सुमंगल वेलकर, सौ. पायल प्रशांत नायक, सौ. भैरवी अश्विन देसाई, सौ. संगिता गिरीश दळवी, सौ. देवश्री निषाद धुरंधर, सौ. मिनल हेमंत जयकर, कुमारी वैदेही सागर अजिंक्य, सौ. सोफिया व्यवहारकर जोमराज, सौ. शर्मिला नीलेश विजयकर, कु. शलाका नीलेश विजयकर. याप्रसंगी श्रीमती सुबोध प्रधान समाजातून निवृत्त झाल्याकारणाने त्यांचा डॉ. मेधा मेहेंदळे यांच्या हस्ते सत्कार केला गेला. त्यावर श्रीम. सुबोध यांनी हृदयस्पर्शी मनोगत व्यक्त केले.

सभागृहाच्या प्रवेशद्वारापाशी सौ. श्वेता असित तळपदे यांनी काढलेली रेखीव रांगोळी सर्वांचे लक्ष वेधून घेत होती. सर्व उपस्थितांचे स्वागत उपाध्यक्ष सौ. साया नवलकर यांनी आणलेल्या फ्रेंडशीप बॅन्डने भगिनी हाताला बांधून करीत होत्या. समाजाच्या अध्यक्षा सौ. नीता सेंजित यांनी प्रास्ताविक करून समारंभाध्यक्षा डॉ. सौ. मेधा मेहेंदळे यांचा परिचय करून त्यांना समाजातर्फे भेटवस्तू व तेलपोळ्या देऊन सन्मानित केले. डॉ. सौ. मेधा यांनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणात आयुर्वेदावर आधारित त्यांची तन्वी हर्बल औषधे कशी गुणकारक आहेत हे पटवून दिले. त्यांनी पाठारे प्रभु महिला समाजाच्या कार्याचा आढावा घेऊन समाधान व्यक्त केले. आणि समाजाला रु. ५०००/- ची देणगी दिली. या कार्यक्रमाचे सूत्र संचालन सौ. साया नवलकर यांनी केले. चिटणीस सौ. पल्लवी कोठारे यांनी उपस्थितांचे स्वागत केले. सौ. छाया विजयकर यांनी देणग्यांचे

वाचन केले. सर्व कलाकारांना समाजातर्फे शिवणक्लासच्या मुलींनी बनविलेल्या आकर्षक कापडी पिशाव्या व सौ. नीता सेंजिततर्फे छोट्या पर्सिस देण्यात आल्या. समारंभाचे छायाचित्रण श्रीमती अपूर्वा धैर्यवान यांनी केले. समारंभाची सांगता उपस्थितांना उपमा व कॉफी देऊन झाली.

त्या दिवशी घेण्यात आलेल्या पाकसिद्धी स्पर्धेत पुढील भगिनींना पारितोषिके मिळाली.

पाकसिद्धी स्पर्धा - महिलांसाठी - विषय - केरवळ्या घरून करून आणणे.

प्रथम क्रमांक - सौ. विद्या विजय त्रिलोकेकर

द्वितीय क्रमांक - सौ. प्रिया प्रदीप रणजित

तृतीय क्रमांक - सौ. रजनी नितीन कोठारे

पाकसिद्धी - मुलींसाठी - कॉर्न चाट तेथेच बनविणे

प्रथम क्रमांक - कु. अनन्या अश्लेश वाझकर

द्वितीय क्रमांक - कु. आंचल शैलेश तळपदे

तृतीय क्रमांक - कु. प्रणाली राकेश राणे व कु. आदिती आशिष व्यवहारकर

परीक्षक म्हणून श्रीमती वंदना प्रमोद नवलकर व सौ. नूतन जयंत कीर्तिकर यांनी खाद्यपदार्थांचे परीक्षण केले.

* पाठारे प्रभु महिला समाजातर्फे वार्षिक आनंद मेळावा ६ जानेवारी २०१९ रोजी घेण्यात येईल. अधिक माहितीसाठी अध्यक्ष, उपाध्यक्ष व चिटणीसांकडे संपर्क साधावा.

* पाठारे प्रभु महिला समाजाची राहण्याची सहल सोमवार दि. २१ जानेवारी २०१९ ते गुरुवार दिनांक २४ जानेवारी २०१९ दरम्यान हैद्राबाद येथे आयोजित करण्यात आली आहे. अधिक माहितीसाठी चिटणीसांकडे संपर्क साधावा.

* पा. प्र. महिला समाजातर्फे दि. ३१-१०-२०१८ रोजी गरजू महिलांना लुगडी वाटप करण्यात आले. तसेच इतरही भेटवस्तू देण्यात आल्या.

*

* पाठारे प्रभु सोशल समाजाचा दिवाळी महोत्सव १८ नोव्हेंबर २०१८ रोजी सायंकाळी ५ वाजता खार येथील पाठारे प्रभु को. ऑप. हा. सोसायटीच्या सांस्कृतिक केंद्र सभागृहात साजरा होईल. या महोत्सवाला सॉलिसिटर राजन मोतीराम जयकर प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित राहणार आहेत. याप्रसंगी डीवाईन एन्टरटेन्मेंट प्रस्तुत मराठी आणि हिंदी गीते, नृत्य आणि नकला सादर केल्या जातील.

*

पाठारे प्रभु चॅरिटीज

दिनांक २८-१०-२०१८ रोजी पाठारे प्रभु चॅरिटीजचे सुरेश विठ्ठल सभागृह, ठाकुरद्वार येथे संस्थेचे दिवाळी संमेलन साजरे झाले. चॅरिटीजचे अध्यक्ष श्री. उदय शंकर मानकर आणि इतर सर्व विश्वस्तांच्या हस्ते समईच्या ज्योती प्रज्वलित केल्या गेल्या. ही समई सभागृहाच्या मध्यभागी सुंदर रांगोळीच्या सजावटीने अधिक प्रसन्न होऊन सर्वांना आनंद वाटत होती. गरजू ज्ञातीबांधवांना या दिवशी दिवाळी निमित्ताने भेट दिली जाते. बारा भगिनींना साड्या आणि एकूण तीस जणांना प्रत्येकी तीन हजार अकरा रुपयांची भेट अध्यक्ष श्री. उदय मानकरांच्या हस्ते दिली गेली. चॅरिटीजच्या या सत्कृत्याला 'मम' म्हणत इतर अनेक ज्ञातीयांनी गरजू बंधूभगिनींना दिवाळी भेट म्हणून पैसे आणि एक किलो सुका मेवा दिला. या दात्यांचे पैसे अधिक चॅरिटीजने दिलेले पैसे मिळून प्रत्येकाला सहा हजाराच्या घरात रक्कम भेट म्हणून मिळाली. दिवाळी संमेलनाचे उचित निमित्त साधून चॅरिटीजच्या इतर कार्यात सेवाभावाने कार्य करणाऱ्या माननीयांनाही भेटवस्तू देण्यात आल्या. या माननीयांत चॅरिटीजच्या बक्षिस समारंभासाठी औचित्यपूर्ण आणि रसाळ काव्य करणाऱ्या श्रीम. नलिनी तळपदे, गायिका सौ. रॉनिका विजयकर, सूत्रसंचालक सौ. अनारकली वेलकर आणि सौ. मेधा वाझकर, वैद्यकीय शिबीरासाठी काम करणारे डॉक्टर्स, दिवाळी फंड गोळा करणारे स्वयंसेवक यांचा समावेश होता. या समारंभाचे प्रास्ताविक अध्यक्ष श्री. उदय मानकर यांनी केले. चॅरिटीजचे विश्वस्त श्री. राजन जयकर, श्री अजित तळपदे यांनी मनोगत व्यक्त केले. अध्यक्षांच्या विनंतीला मान देऊन 'प्रभुतरुणा'च्या संपादिका प्रा. सुहासिनी कीर्तिकर यांनीही याप्रसंगी आपल्या भावना प्रगट केल्या. या आनंददायी सोहळ्याची सांगता सामिष भोजनाने झाली.

*

Box-Cricket Tournament

Pathare Prabhu Social Samaj will be organising Tennis Ball Box cricket Tournament on Sunday the 20th Jan 2019 from 8 am onwards at the sporting lions foundations Basketball court, (same venue as last year) Near Milan Subway, Santacruz (W) Those interested in participating may contact the Jt. Secretaries. Jayant B. Kirtikar - M: 9867958535 Neeta M. Senjit - (M) : 9820166628

*

(पान ३ कॉलम ४ वरून)

तोडण्याच्या अधिकारापलीकडचं असेल.' मनोमन त्याच्यासाठी ही प्रार्थना करत शुभदा कामाला लागली.

तिने आज पिशावीतून तुळशीचं रोप आणलंय. दिवसा उजेडी ते कुंडीत लावायचंय. त्या आधी शेखरचा चहा आणि मग यशाचा अभ्यास. तिने शेखरला म्हटलं, 'फ्रेश होऊन येते.' बाथरूममध्ये तिने डोळ्यांतले अश्रू पाण्याने स्वच्छ धुवून काढले. प्रेमकुटीरच्या मालकाचा आत्मसन्मान शरीरभर रुजवायचा प्रयत्न केला. मनावरचं मळभ झटकून फ्रेश व्हायचा प्रयत्न केला. ती बाहेर आली तेव्हा चहाच्या मस्त सुगंधाने तिला खरोखरच थोडं फ्रेश वाटलं.

म्युनिसिपॅलिटी ब्रीजवरच्या झोपड्या पाडायला आल्याची बातमी शेखरलाही समजली होती. शुभदाच्या म्लान चेहऱ्यावर थोडीशी तरतरी आणण्यासाठी आपण एवढं तरी केलंच पाहिजे; त्याच्या मनात आलं. शुभदाच्या सान्निध्यात शेखरलाही अलीकडे अशा जाणवा व्हायला लागल्यात.

*

Pathare Prabhu Social Club

The Annual General Meeting of the P.P. Social Club was held on Sunday the 30th Sept. 2018 at the P.P. Co-op. Hsg Society's Sanskritik Kendra, Khar (W.) at 10.30 a.m. It was adjourned for half an hour for want of quorum. Adjourned meeting commenced at 11.00 a.m. Mr. Satish K. Dhairyawan occupied the chair in the absence of President Mr. Vinod G. Pradhan.

At the outset Jt. Secretary Mr. Prasad M. Kirtikar requested the 20 members present to observe 2 minutes silence and pay homage to the departed souls of members who passed away. 1) Mrs. Uttara Lalit Kothare, 2) Mr. Pradeep Shamrao Kothare & 3) Mr. Manoj Madhav Nayak.

All the items on the agenda were passed unanimously. New ideas to increase the occupancy of the Alibag Holiday Home were discussed.

Resignation of the President Mr. Vinod G. Pradhan was accepted. Smt. Sujata N Mankar Jt. Secretary proposed name of Mr. Prasad M. Kirtikar for the post of the President and Mr. Jayant B. Kirtikar for the post of Jt. Secretary. Seconded by Mr. Lalit M. Kothare, Treasurer, passed unanimously. Kr. Vijay G. Dhurandhar was accepted as a member of the Managing Committee in place of late Mrs. Uttara L. Kothare.

Mr. Prasad M. Kirtikar proposed vote of thanks to Mr. Satish K. Dhairyawan for aptly conducting the proceedings of the meeting. Mr. Satish K. Dhairyawan thanked all the member present.

Meeting dissolved at 12.00 noon. Lunch packets were served to all the member present.

प्रभुतरुण आश्रयदाते

१) सौ. विमल व श्री. माधव नायक,	२२) कै. कमलिनी रमाकांत प्रधान
२) सौ. नलिनी व श्री. रविंद्र रामराव मानकर,	२३) कै. नटवर्य शरद श्रीकृष्णनाथ गणपतराव दळवी
३) सौ. अनामिका बी. ए. एल.एल.बी.	२४) आद्य मराठी लघुलिपीकार कै. भुजंगराव रामचंद्र मानकर
४) कै. नटवर्य नारायण रामराव झावबा	२५) कै. वामन मोरेश्वर प्रभाकर
५) कै. सौ. मोतिराम विनायक जयकर	२६) कै. चंद्रकांत नारायण विजयकर, कै. कुंजविहारी वाय. जी. तळपदे, कै. प्रविण चंद्रकांत नारायण, विजयकर, कै. वैभव कुंजविहारी वाय. जी. तळपदे यांच्या स्मरणार्थ एक हितचितक
६) आद्य संपादक कै. विष्णु कृष्ण कोठारे	२७) कै. डॉ. विद्याधर चंद्रकांत नारायण विजयकर यांच्या स्मरणार्थ हितचितक
७) कै. रावसाहेब चंद्रकांत बालमुकुंद वेलकर	२८) कै. पूर्णचंद्र केशरीनाथ राव व कै. सौ. शीला पूर्णचंद्र राव यांच्या स्मरणार्थ
८) कै. सौ. सुशीला यशवंतराव कीर्तिकर	२९) डॉ. राम गोविंदराव नवलकर
कै. सौ. सुशीला व श्री. मोरेश्वर वि. प्रधान	३०) सौ. शुभांगी राम नवलकर
९) सौ. मीरा व श्री. रविंद्र नानूजी दळवी	३१) सौ. रीटा आणि श्री. मंदार माधवराव नायक
१०) कै. सौ. शालाका (अरुणप्रभा) शैलकुमार श्रीकृष्णनाथ दळवी	३२) कै. सौ. विजया व श्री. प्रकाश माधव नायक या त्यांच्या आईवडिलांच्या स्मृत्यर्थ उन्मेष प्रकाश नायक
११) कै. श्रीमती चंपुबाई आणि कै. आनंदराव सुंदरजी धराधर	३३) सौ. वृंदा आणि श्री. शाम विनायक जयकर
१२) कै. सौ. रोहिणी (रत्नप्रभा) श्रीकर राणे	३४) कै. श्रीमती जयश्री आणि कै. श्री. जयवंत विश्वनाथ कीर्तिकर स्मृत्यर्थ श्री. उमेशचंद्र जयवंत कीर्तिकर
१३) सौ. निलीमा व श्री. सृजन केशवराव राणे	३५) कै. श्रीमती प्रतिमा आणि कै. श्री. धाकलेश्वर बाळाजी जयकर स्मृत्यर्थ सौ. सुप्रिया उमेश कीर्तिकर
१४) कै. श्रीमती रोझाबाई आणि कै. बाळाराम केरोबा नायक	
१५) कै. शरद विनायक कीर्तिकर यांच्या स्मरणार्थ अनामिक	
१६) कै. सौ. दिलीप रघुनंदन कोठारे	
१७) कै. श्रीमती कमलजा आनंदराव अजिंक्य	
१८) कै. दिवाळीबाई व कै. डॉ. वामनराव आनंदराव विजयकर	
१९) कै. विष्णुराज बाळाराम नायक	
२०) अॅड. सदाशिव आनंदराव धुरंधर	
२१) कु. कस्तूर मोठाबाई जयकर	

प्रभुतरुणास देणगी

- प्रभुतरुण दिवाळी अंकासाठी**
- * श्री. सुनील सुधाकर कोठारे रु. ५०००/-
 - * एका अनामिकाकडून रु. २००१/-
 - * श्री. किशोर श्रीपाद जयकरकडून रु. ५००/-

प्रभुतरुणास देणगी

- * श्री. मुकुंद सदाशिव गोरक्षकर यांजकडून रु. २०००/-
 - * श्रीम. कस्तूर रवीन्द्र तळपदे यांजकडून रु. १००१/-
 - * श्री. प्रकाश वसंतराव जयकर यांजकडून रु. ५००/-
- सर्वांचे मन:पूर्वक आभार.

*

(पान २ कॉलम ४ वरून)

फुंकण्याच्या उपचाराचा प्रत्यय दिला. यानंतर वय वर्षे ३ ते वय वर्षे ८० पर्यंतच्या भगिनींनी सादर केलेल्या मंगळागौरीच्या खेळांनी कार्यक्रमाचा कळस गाठला. हे खेळ या वर्षीचे नावित्य होते आणि समस्त प्रेक्षकवर्ग या खेळांच्या सादरीकरणाने मंत्रमुग्ध झाला! सोशल समाजाच्या विश्वस्त श्रीमती वंदना नवलकर या खेळातील सर्वात 'तरुण' (वय वर्षे ८०) कलाकार होत्या! त्यांचा उत्साह दांडगा होता. समाजाध्यक्षा स्वाती राणे व वंदनाताईचा पिंगा चांगलाच रंगला. प्रारंभी मंगळागौरीच्या आरतीने या खेळांचा प्रारंभ झाला आणि नंतर, 'लाट्या बाई लाट्या, किस बाई किस, पिंगा, नाच गं घुमा, आई मी

येऊ, सासू-सुनेच भांडण, फुगड्यांचे विविध प्रकार आणि शेवटी झिम्मा असा हा खेळ चढत्या क्रमाने रंगत गेला. या खेळात रश्मा विजयकर, स्मिता गोरक्षकर यांचा मुद्राभिनय वाखाणण्यासारखा होता. या खेळांना गीतांची साथ होती क्षमा कोठारे, रजनी कोठारे व रॉनिका विजयकर यांची! संपूर्ण कार्यक्रमाला संवादिनीवर साथ केली वसंत मोरे यांनी तर तबल्यावर होते अवधूत चौबळ! हे मंगळागौरीचे खेळ बसवण्यासाठी सौ. मीना धराधर-आंबवणे यांनी आपले निवासस्थान उपलब्ध करून दिले होते. तसेच स्वाती राणे यांच्याही गच्चीवर याची तालीम घेण्यात आली. पाठारे प्रभु हाऊसिंग सोसायटीचे सभागृहही माफक दरात तालमीसाठी १ दिवस उपलब्ध करण्यात आले होते. मीनाताई व स्वाती राणेंनी खेळाची तालीम घेण्यासाठी विशेष परिश्रम घेतले व वंदना ताईचे त्यांना मार्गदर्शन लाभले. सौ. रश्मा विजयकर यांनीही खेळांच्या उभारणीत तसेच परिवेश व्यवस्थेबाबत मोलाचे सहकार्य केले. रजनी कोठारे, अर्चना कोठारे यांच्या अनुभवाचा हे खेळ बसवण्यासाठी लाभ मिळाला. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन स्वाती राणे यांनी नेहमीच्या सफाईने इतके उत्कृष्ट केले की मराठी भाषकेतर इतर प्रेक्षकांनाही त्याचा आस्वाद घेता आला आणि त्यांनी तशी दादही दिली.

प्रभुतरुणाची डायरी

जनन

१७-०८-१८ सौ. श्रद्धा आणि श्री. यतीन उदय धुरंधर, कन्या, दादर

मरण

१०-१०-१८ श्री. सुरेन्द्र नारायण व्यवहारकर, वय ८७, मालाड
 ३०-१०-१८ श्री. शशीकांत केशवराव देसाई, वय ८५, बोरिवली
 ०५-११-१८ सौ. मंदा अच्युत लोके (पूर्वाश्रमीच्या मंदा अजिंक्य) वय ७४ दादर

अभिनंदन

* दिनांक ५ आणि ६ ऑक्टोबर २०१८ रोजी साहित्य अकादमीतर्फे विंदा करंदीकरांच्या जन्मशताब्दी निमित्ताने चर्चासत्र झाले. त्यात डॉ. सुमन नवलकर यांनी विंदांच्या बालसाहित्यावर शोधनिबंध सादर केला. त्यांच्या 'चिंध्यांची बाहुली' या कादंबरीला 'अमरेन्द्र भास्कर बालकुमार साहित्य सभा, पुणे' या संस्थेचा उत्कृष्ट बालकुमार साहित्य पुरस्कार लाभला. 'द्विगुणित' अभिनंदन. त्यांचा पाच दिवाळी अंकात सहभागही आहेच.

* यशवंतराव चव्हाण सेंटरच्या सभागृहात सॉलिसिटर श्री. राजन मोतीराम जयकर यांनी शम्मीकपूर या अभिनेत्यावर कार्यक्रम सादर केला.

* मुंबई मराठी साहित्य संघाच्या पंचवार्षिक निवडणुका पार पडल्या. त्यात सुहासिनी कीर्तिकर सर्वाधिक मतांनी निवडून आल्या. त्यानंतर झालेल्या नवीन कार्यकारिणीच्या बैठकीत त्यांची साहित्यशाखेच्या कार्यवाहपदी नेमणूक झाली. याच कार्यकारिणीत सौ. मिनाक्षी कौशिक जयकर यांना स्वीकृत सदस्य म्हणून मान्यता देण्यात आली. 'प्रभुतरुणा'ची संपादिका आणि कार्यकारी संपादिका यांचे हे 'द्विगुणित' यश. तसेच-

सुहासिनी कीर्तिकर यांनी प्रभाकर मोरे लिखित गुजराती दोन अंकी नाटकाचे हिंदी आणि मराठी अनुवाद केले. मराठी अनुवाद लवकरच रंगभूमीवर सादर होणार आहे. तीन दिवाळी अंकांत त्यांचा सहभाग आहे.

* 'निवृत्तांचे इंडियन असोसिएशन' या दादर येथील संस्थेत सौ. अनुराधा आणि श्री. अजय तळपदे हे कार्यरत आहेत. १-१०-१८ रोजी जागतिक ज्येष्ठ नागरिकदिनाच्या निमित्ताने त्यांनी मुंबईचे महापौर श्री. महाडेश्वर यांच्या हस्ते दादर येथील वयाची १०० वर्षे पूर्ण केलेल्या श्रीम. गुलाब दांडेकर यांचा सत्कार घडवून आणला.

* सौ. उज्ज्वला र. ब्रह्मांडकर यांनी अकरा दिवाळी अंकात कथा लिहिल्या. 'ललना'मधील त्यांच्या कथेला विशेष पारितोषिक जाहीर झाले. सर्वांचे अभिनंदन.

*

हे मासिक मुद्रक, प्रकाशक श्रीमती सुहासिनी कीर्तिकर यांनी मालक बोर्ड ऑफ कंट्रोल प्रभुतरुण करिता मे. स्नेहेश प्रिंटर्स, ३२०-अ, शाह अँड नाहर इंडस्ट्रीयल इस्टेट, अ-१, धनराज मिल कंपाऊंड, सीताराम जाधव मार्ग, लोअर परेल, मुंबई-४०००१३ येथे छापून पारिजात बी-३, युनियन बँक एम्प्लॉईज को-ऑप. हौ. सोसायटी, पटेल इस्टेट, जोगेश्वरी (प.), मुंबई-४००१०२ येथे प्रकाशित केले.

संपादक: श्रीमती सुहासिनी कीर्तिकर

RNI NO. 14613/67